

AXBOROT TAXLIL FAOLIYATINI AMALGA OSHIRISH BO'YICHA HALQARO TAJRIBALAR

Xomidjonov Nodirjon Botirjon o'g'li

Ichki ishlar vazirligi akademiyasi kursanti

Annotatsiya

Axborot taxlil faoliyati zamon talablariga javob beruvchi muhim jarayondir. Bu maqolada axborot taxlili sohasidagi halqaro tajribalar tahlil qilinadi, muammolar belgilab olinadi va ularni yechish bo'yicha takliflar ishlab chiqiladi.

Kalit so'zlar: Axborot taxlil Halqaro tajribalar Muammolar

Информационно-аналитическая деятельность – важный процесс, отвечающий требованиям времени. В данной статье анализируется международный опыт в области анализа информации, выявляются проблемы и разрабатываются предложения по их решению.

Ключевые слова: Анализ информации Международный опыт Проблемы

Information analysis activity is an important process that meets the requirements of the times. This article analyzes international experiences in the field of information analysis, identifies problems and develops proposals for solving them.

Key words: Information analysis International experiences Problems

Yechtirish takliflari Innovatsiyalar

Axborot taxlil faoliyati, ya'ni ma'lumotlarni tahlil qilish va ulardan strategik qarorlar qabul qilish jarayoni, bir qancha halqaro tajribalar asosida rivojlanmoqda. Quyidagi asosiy yo'nalishlarni ko'rib chiqish mumkin:

Big Data va Ma'lumotlar Tahlili: Katta ma'lumotlar bazalaridan foydalangan holda axborotni tahlil qilish. Masalan, Amerika Qo'shma Shtatlaridagi kompaniyalar mashinasozlik va sun'iy intellektdan foydalanib, katta hajmdagi ma'lumotlarni tezda tahlil qiladilar.

Statistik Metodlar: Yevropada statistik tahlil usullarini qo'llash keng tarqalgan. Masalan, Xitoyda iqtisodiy ma'lumotlarni tahlil qilishda statistik modellar ishlatiladi.

Davlat va Xususiy Sektor Hamkorligi: O'zbekistonda ham davlat va xususiy sektor o'rtasida hamkorlik rivojlanmoqda. Bu, axborot tahlilining samaradorligini oshirishga yordam beradi.

Kiberxavfsizlik va Maxfiylik: Axborot tahlili jarayonida kiberxavfsizlik masalalari muhim o'rin tutadi. Yevropa Ittifoqi, masalan, GDPR orqali ma'lumotlarni himoya qilishga qaratilgan qonunchilikni ishlab chiqdi.

Texnologik Innovatsiyalar: Sun'iy intellekt va mashinani o'rganish orqali axborot tahlilida yangiliklar yaratish. Bunday texnologiyalar, masalan, marketing va moliya sohalarida keng qo'llanilmoqda.

Bu tajribalar axborot tahlilining samaradorligini oshirishga, shuningdek, jamiyat va iqtisodiyotning turli sohalarida raqobatbardoshligini ta'minlashga yordam beradi.

Albatta, axborot tahlil faoliyatining halqaro tajribalari haqida qo'shimcha ma'lumot beraman:

Falsafa va Etika: Ma'lumotlarni tahlil qilishda etik masalalar, xususan, inson huquqlari va maxfiylikni ta'minlash muhim ahamiyatga ega. Misol uchun, Kanadada ma'lumotlar etikasi bo'yicha aniq standartlar belgilangan.

O'qitish va Ta'lim: Axborot tahlili sohasida malakali mutaxassislarni tayyorlash uchun universitetlar va tadqiqot markazlari faoliyat yuritadi. Masalan, AQShda axborot tahlili bo'yicha dasturlar yuqori talabga ega.

Real Vaqt Tahlili: Hozirgi kunda real vaqt rejimida axborotni tahlil qilish texnologiyalari rivojlanmoqda. Bunga misol sifatida iqtisodiy va moliyaviy bozorlar monitoringi kiritilishi mumkin.

Foydalanuvchilar Faoliyati Tahlili: Raqamli marketing va e-commerce sohalarida foydalanuvchilar faoliyatini tahlil qilish orqali kompaniyalar o'z strategiyalarini yaxshilashmoqda. Yevropada bunday tahlil usullari keng qo'llaniladi.

Ijtimoiy Tarmoqlar Tahlili: Ijtimoiy tarmoqlardan olingan ma'lumotlarni tahlil qilish orqali brendlar va tashkilotlar mijozlar fikrini va talablarini aniqlay olishadi. Bunda sun'iy intellekt texnologiyalari ham qo'llaniladi.

Tadqiqot va Innovatsiyalar: O'zbekiston kabi rivojlanayotgan mamlakatlar axborot tahlili sohasida innovatsion loyihalarni amalga oshirib, xalqaro tajribalarni o'rganishga qiziqish bildirmoqda.

Bu tajribalar axborot tahlilining global miqyosda qanday rivojlanayotganini ko'rsatadi va jamiyatda axborotni samarali ishlatish imkoniyatlarini kengaytiradi.

Interaktiv Vizualizatsiya: Axborotni tushunarli va qulay tarzda taqdim etish uchun interaktiv vizualizatsiya usullari keng qo'llanilmoqda. Masalan, AQShda ma'lumotlar vizualizatsiyasi orqali yirik loyihalar natijalarini taqdim etish amaliyoti rivojlangan.

Ochiq Ma'lumotlar: Ko'plab davlatlar va tashkilotlar ochiq ma'lumotlar platformalarini ishlab chiqmoqda. Bu esa tadqiqotchilar va bizneslar uchun axborotni erkin tahlil qilish imkonini beradi. Yevropada va Kanadada ochiq ma'lumotlar siyosati keng qo'llaniladi.

Mijozlarga Yo'naltirilgan Yondashuv: Kompaniyalar mijozlarning ehtiyojlarini yaxshiroq tushunish uchun axborot tahlilidan foydalanmoqda. Misol uchun, Amazon va boshqa e-commerce platformalar foydalanuvchilarning xarid qilish odatlarini tahlil qilish orqali individual takliflar yaratmoqda.

Davlat Boshqaruvida Foydalanish: Axborot tahlili davlat boshqaruvini yanada samarali qilish uchun ham qo'llaniladi. Masalan, Singapurda ma'lumotlar tahlili davlat xizmatlarini yaxshilash va ijtimoiy masalalarni hal qilishda ishlatiladi.

Ijtimoiy Vaqtisiy Tahlil: Ijtimoiy va iqtisodiy masalalarni tahlil qilish orqali davlatlar va xalqaro tashkilotlar ijtimoiy barqarorlikni ta'minlash va resurslarni samarali taqsimlashga yordam beradi. Bunga BMT va boshqa xalqaro tashkilotlar misol bo'la oladi.

Innovatsion Startaplar: Axborot tahlili bilan shug'ullanuvchi startaplar global miqyosda o'sib bormoqda. Ushbu startaplar yangi texnologiyalarni ishlab chiqish va amaliyotga joriy etish orqali bozor talablarini qondirishga intilmoqda.

Kengaytirilgan Ma'lumotlar Tahlili: Sun'iy intellekt va mashinani o'rganish orqali ma'lumotlar tahlilini yanada chuqurlashtirish imkoniyatlari mavjud. Bu sohada Xitoyda keng ko'lamlı tadqiqotlar olib borilmoqda.

Global Hamkorlik: Turli mamlakatlar o'rtasida axborot tahlilida hamkorlik rivojlanmoqda. Masalan, iqtisodiy va ijtimoiy ma'lumotlarni almashish orqali global masalalarni hal qilishga qaratilgan loyihalar amalga oshirilmoqda.

Axborot Texnologiyalari Rivoji: Axborot texnologiyalarining tez rivojlanishi axborot tahlilini yangi darajaga olib chiqmoqda. Bulutli hisoblash, ma'lumotlar omborlari va boshqa innovatsion texnologiyalar yordamida ma'lumotlarni saqlash va tahlil qilish jarayonlari soddalashtirilmoqda.

Bu barcha tajribalar axborot tahlilining samaradorligini oshiradi va jamiyatda strategik qarorlar qabul qilishda muhim rol o'ynaydi.

Germaniya axborot tahlil sohasida rivojlangan tajribaga ega bo'lib, quyidagi asosiy jihatlarni o'z ichiga oladi:

Raqamli Innovatsiyalar: Germaniya raqamli transformatsiyani tezlashtirish maqsadida "Industrie 4.0" dasturini amalga oshirgan. Bu dastur ishlab chiqarishda axborot tahlilini kuchaytirish orqali samaradorlikni oshirishga qaratilgan.

Ochiq Ma'lumotlar: Germaniya hukumati ochiq ma'lumotlar siyosatini qo'llab-quvvatlaydi, bu esa tadqiqotchilar va bizneslarga ma'lumotlarga erkin kirishni ta'minlaydi. Bunday platformalar orqali innovatsiyalar va yangi xizmatlar rivojlanmoqda.

Statistik Tahlil: Germaniya statistik tahlil va tadqiqotlarda kuchli an'anaga ega. Germaniya Federal Statistik Idorasi (Destatis) iqtisodiy va ijtimoiy ma'lumotlarni tahlil qilishda muhim rol o'ynaydi.

Kiberxavfsizlik: Germaniya kiberxavfsizlikni ta'minlash bo'yicha qattiq choralar ko'radi, bu esa axborot tahlili jarayonida ma'lumotlarni himoya qilishni kuchaytiradi. Germaniya federal hukumati kiberxavfsizlikni mustahkamlashga qaratilgan strategiyalar ishlab chiqdi.

Tadqiqot va Ta'lim: Germaniyada axborot tahlili sohasida ko'plab universitetlar va tadqiqot markazlari faoliyat yuritadi. Ular malakali mutaxassislarni tayyorlaydi va ilmiy tadqiqotlar olib boradi.

Korporativ Yondashuvlar: Germaniyadagi kompaniyalar, masalan, Siemens va Bosch, axborot tahlilini ishlab chiqarish jarayonlariga qo'llash orqali samaradorlikni oshirishga intiladilar. Ular ma'lumotlar tahlili orqali xarajatlarni kamaytirish va sifatni oshirishni maqsad qilgan.

Ijtimoiy Tahlil: Ijtimoiy masalalarni tahlil qilishda Germaniya ijtimoiy tadqiqotlar orqali aholining ehtiyojlarini aniqlaydi va siyosiy qarorlarni qabul qilishda bu ma'lumotlardan foydalanadi.

Germaniyaning axborot tahlilidagi tajribasi nafaqat iqtisodiy, balki ijtimoiy va siyosiy sohalarda ham muhim ahamiyatga ega bo'lib, global miqyosda raqobatbardoshligini oshirishga yordam beradi.

Amerika Qo'shma Shtatlari axborot tahlil sohasida kuchli tajribaga ega. Ushbu tajribani quyidagi asosiy jihatlardan ko'rish mumkin:

Big Data va Ma'lumotlar Tahlili: AQShda "big data" konsepti keng tarqalgan. Kompaniyalar, masalan, Google va Facebook, katta ma'lumotlarni tahlil qilish orqali

foydalanuvchilarni tushunish va marketing strategiyalarini rivojlantirishga qaratilgan.

Sun'iy Intellekt: Sun'iy intellekt (AI) va mashinani o'rganish (ML) texnologiyalari axborot tahlilida keng qo'llaniladi. Tesla va Amazon kabi kompaniyalar bu texnologiyalar yordamida o'z mahsulotlarini optimallashtirmoqda.

Ochiq Ma'lumotlar: AQSh hukumati ochiq ma'lumotlar siyosatini qo'llab-quvvatlaydi. Data.gov kabi platformalar orqali tadqiqotchilar va fuqarolar uchun ko'plab ma'lumotlar mavjud.

Tadqiqot va Ta'lim: AQShda axborot tahliliga qaratilgan ko'plab ta'lim dasturlari mavjud. MIT, Stanford va boshqa universitetlar bu sohada yetakchi o'rinlarni egallaydi va malakali mutaxassislar tayyorlaydi.

Korporativ Innovatsiyalar: AQSh kompaniyalari innovatsion yondashuvlar bilan ma'lumotlarni tahlil qilishni kuchaytirishmoqda. Masalan, Netflix foydalanuvchilar ko'rish odatlarini tahlil qilib, shaxsiylashtirilgan takliflar yaratadi.

Siyosiy Tahlil: Axborot tahlili siyosiy tadqiqotlar va saylov jarayonlarida ham qo'llaniladi. Polling kompaniyalari saylovchilarning fikrlarini tahlil qilish orqali natijalarni oldindan aytishga harakat qilishadi.

Kiberxavfsizlik: AQShda kiberxavfsizlik masalalari jiddiy ravishda ko'rib chiqiladi. Milliy xavfsizlik agentligi (NSA) va boshqa tashkilotlar ma'lumotlarni himoya qilish va tahlil qilish uchun zamonaviy texnologiyalardan foydalanadi.

Ijtimoiy Media Tahlili: Ijtimoiy tarmoqlardan olingan ma'lumotlarni tahlil qilish orqali kompaniyalar brend imijini va mijozlar munosabatini yaxshilashga intilmoqda.

Global Hamkorlik: AQShda axborot tahlili sohasida xalqaro hamkorliklar o'rnatilgan. Turli mamlakatlar bilan ma'lumot almashish va global masalalarni hal qilish uchun qo'shma tadqiqotlar o'tkaziladi. Bu barcha jihatlar AQShning axborot tahlilidagi tajribasini yanada boyitadi va iqtisodiy, ijtimoiy hamda siyosiy sohalarda samaradorlikni oshiradi.

Muammolar

1. Axborot xavfsizligi: Axborotlarni himoya qilishda kamchiliklar.
2. Axborot xavfsizligi sohasida ko'plab kamchiliklar mavjud. Ular quyidagilarni o'z ichiga oladi:

3. Odam omillari: Xodimlarning malakasi va axborot xavfsizligi bo'yicha bilimlari yetarli bo'lmasligi. Ijtimoiy muhandislik orqali hujumlar.

4. Texnologik kamchiliklar: Qayta ishlanmaydigan yoki eskirgan dasturiy ta'minot va tizimlar, zaxira nusxalarining yo'qligi.

Ma'lumotlar tarqalishi: Ma'lumotlarni shifrlashning etishmasligi, natijada no'matalarga oson kirish.

Nizom va siyosatning yo'qligi: Axborot xavfsizligi bo'yicha aniq siyosat va protseduralarning yo'qligi.

Ulanish xavflari: Wi-Fi tarmoqlaridagi zaifliklar va ma'lumotlarni uzatish jarayonidagi xavf-xatarlar.

Bu kamchiliklarni bartaraf etish uchun doimiy ta'lim, tizimlarni yangilash va xavfsizlik siyosatini joriy etish muhimdir.

Muammolar yuzasidan takliflar:

Xavfsizlik choralarini kuchaytirish: Innovatsion texnologiyalar yordamida axborot xavfsizligini oshirish.

Ta'lim dasturlarini rivojlantirish: Malakali mutaxassislar tayyorlash uchun yangi dasturlar yaratish.

Hamkorlik tarmoqlarini kengaytirish: Halqaro tashkilotlar bilan hamkorlikni rivojlantirish va tajriba almashish.

Foydalangan adabiyotlar:

1. O'zbekiston respublikasi Konstitutsiyasi

2. Ички ишлар органларида бошқарув ва ахборот-таҳлил фаолияти асослари: Дарслик / И. Исмаилов, Д.С. Мухамадалиев, Э.У. Азизов; масъул муҳаррир Б.А. Матлюбов. – Т.: Ўзбекистон Республикаси ИИВ Академияси, 2019. – 616 б.

3. Intenet saytlari <http://akadmvd.uz> (O'z Res IIV Akademiyasi)

4. <http://mvd.uz> (O'z Res IIV)